

פרשת חוקת תש"ט

במדבר פרק כא

(טו) וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב: (טז) וּמִשָּׁם בָּאָרְהָה הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְקֹנֵק לְמֹשֶׁה אֲסַף אֶת הָעָם וְאֶתְנֶה לָהֶם מַיִם: ס (יז) אִזּוּ יִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בְאֵר עֲנֹה לָהּ: (יח) בְּאֵר חֲפְרוּהָ שְׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקֶק בְּמִשְׁעָנֶתָם וּמִמֶּדְבָר מִתְנַה: (יט) וּמִמִּתְנֶה נְחִלִּיאֵל וּמִנְחִלִּיאֵל בְּמֹת: (כ) וּמִבְּמֹת הַגִּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁדָה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:

רש"י

(טו) **ואשד הנחלים** - תרגום של שפך אשד. שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר מזה, והדרך עובר תוך הנחל. אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות

ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נזעזעו ההר של ארץ ישראל, כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול מואב: (טז) **ומשם בארה** - משם בא האשד אל הבאר. כיצד, אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו. המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרונים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל, ראו ואמרו שירה: (יז) **עלי באר** -

מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר הודיעה להם, שנאמר ומשם בארה. וכי משם היתה, והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם, אלא שירדה לפרסם את הנסים, וכן אז ישיר ישראל. השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה ראה ליכתב כאן, אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו: (יח) **באר חפרוה** - זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן:

במשענותם - במטה: **וממדבר** - נתנה להם: (יט) **וממתנה נחליאל** - כתרגומו: (כ) **ומבמות הגיא אשר בשדה מואב** - כי שם מת משה ושם בטלה הבאר. דבר אחר כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבת ושבת: **במחקק** - על פי משה שנקרא מחוקק, שנאמר (דברים לג, כא) כי שם חלקת מחוקק ספון. ולמה לא נזכר משה בשירה זו, לפי שלקה ע"י הבאר. וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב"ה. משל למלך שהיו מזמנין אותו לסעודה, אמר אם אוהבי שם אני שם, ואם לאו איני הולך: **ראש הפסגה** - כתרגומו ריש רמתא: **פסגה** - לשון גובה, וכן (תהלים מח, יד) פסגו ארמנותיה, הגביהו ארמנותיה: **ונשקפה** - אותה הפסגה על פני המקום ששמו ישימון, והוא לשון מדבר שהוא שמשם. דבר אחר ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר, כך דרש רבי תנחומא:

קדושת לוי לפרשת חקת

אז ישיר ישראל עלי באר ענו לה באר חפרוה שרים כרוה נדיבי עם כו'. הנה יש להבין למה שירת הים מבינים כל תיבה ותיבה שבה ושירה זו נאמרה ברמז שאינם מבינים אותה. ונראה, כי הנה שירת הים אמר משה עם ישראל ומשה ראה באספקלריא המאירה ואמר נבואתו בלא רמז להבין ושירה זו אמרו ישראל בלא משה כפירוש רש"י ז"ל מפני מה כו', ולכך השירה הזאת ברמז ואין מבינים כל תיבה ותיבה על פי פשוט. ועתה נבאר הפירוש של השירה הזאת, כי הנה יש שהקדוש ברוך הוא עושה נס לישראל מחמת שהם מבקשים מהקדוש ברוך הוא להושיע להם בכל צרותם והקדוש ברוך הוא מקבל בקשתם ועושה להם נס להושיע אותם מכל צרותם כמו בנס של ים שנאמר (שמות יד, ז) ויצעקו בני ישראל כו'. ויש שהקדוש ברוך הוא עושה נס לישראל בלא בקשתם שאינם יודעים כלל מהצרה והקדוש ברוך הוא עושה להם נס ואחר כך רואים שהנס היה בלא בקשתם, ובאמת מהיכן בא זה שהקדוש ברוך הוא עושה נס לישראל בלא בקשתם כמו הנס זה של הבאר וההרים כפירוש רש"י ז"ל שלא היו יודעים כלל. והנה הנס הוא על בחינה זאת, כי כבר בארנו על מה שאנו אומרים בקדושת כתר על פסוק הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, ויש להבין הלא הגאולה אחרונה יהיה יותר גדולה מגאולה ראשונה, ואם כן למה תלה גאולה אחרונה בראשונה, מי נתלה במי קטן בגדול. והנה אמרו רבותינו ז"ל (ב"ר א) בראשית (בראשית א, א) בשביל ישראל שנקראו ראשית, ונבראו כל העולמות בשביל

ישראל. ונמצא כיון שנבראו כל העולמות בשביל ישראל והם מקבלים תמיד חיות בשביל ישראל צריכה הארץ עצמה לעשות הרצון של ישראל לטובתם כיון שהיא נבראה בשביל ישראל זה הוא התיקון של העולם שתעשה בעצמה הרצון של ישראל לטובתם. והנה באמת כשיש התגלות עד מדה התחתונה הראשית המחשבה, היינו בראשית בשביל ישראל כו', אז הארץ בעצמה עושה טובות ישראל כיון שהוא נברא בשביל זה הוא התיקון שלה. וזהו הרמז אתכם אחרית כראשית, כשיתגלה ראשית המחשבה עד מדה התחתונה ובדרך זה כשיש התגלות ראשית המחשבה אז הארץ בעצמה עושה הנס לישראל בלא בקשתם אבל כשאנו מתגלה הראשית המחשבה אז צריכין לבקשה לעשות להם נס. והנה בים שהיה אז קודם מתן תורה ולא היה עדיין התגלות ראשית המחשבה בראשית כו', אז היו צריכין ישראל לבקש על הנס כמו שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה', אבל בכאן שיהיה אחר מתן תורה שהיה התגלות ראשית המחשבה אז הארץ בעצמה לתיקון שלה עשתה הנס בלא בקשת ישראל. וזהו הרמז עלי באר ענו לה, כלומר לצרכה לתקונה כפירוש רש"י שההר של ארץ ישראל, כו' שהארץ בעצמה עשתה לטובת ישראל לתיקונם :

ובזה יבואר הפסוק תבנה ותכונן עיר סיחון, זה הוא הבנין של העיר הזאת שלקחה אותה סיחון מיד מואב והיה מותר לישראל לכבוש אותה, כי אלו היה תחת מואב לא היו רשאים לכבוש אותה ולא היה לה בנין ותקומה אבל עכשיו שלקחה סיחון מיד מואב והיה מותר לישראל ליקח אותה מיד סיחון כמאמר חכמינו ז"ל (גיטין לח). עמון ומואב טהרו בסיחון, זה הבנין ותקומה של העיר. וזהו תבנה ותכונן, זה הוא הבנין וכונן של העיר הזאת מחמת שהוא עיר סיחון :

ועתה נבוא לבאר פירוש הפסוק באר חפרוה שרים, על פי מאמר חכמינו ז"ל (ברכות לד ע"ב) ר' חנינא בן דוסא הניח ראשו בין ברכיו אמר ר' יוחנן כו', אלא שהוא כעבד לפני המלך ואני כשר לפני המלך. ועתה נבאר בחינות נפילת אפים כמו שנאמר במשה (במדבר טז, ד) וישמע משה ויפול על פניו. ודבר זה קצת מבואר בספר החינוך להר"א. והכלל הוא, מאתו השם יתברך לא יבא רע כלל להעולמות ואפילו אם נראה למטה רעה למעלה הוא טובה והתכלית הוא טובה וכן מי שעניו פקוחות ומסתכל תמיד למעלה יודע שזאת הוא טובה. ונמצא אינו יכול לבקש על הרעה כיון שהוא יודע באמת לתכלית הוא טובה והוא מסתכל למעלה על התכלית וזהו בבחינות שר שרואה תמיד הפנימיות והכוונה מכל המעשים. ויש עוד צדיק שהוא בבחינות עבד שאינו רואה תכלית המעשה, רק המעשה עצמו ובאמת המעשה עצמו למטה נראה אינו טוב זה יכול לבקש לבטל המעשה ההוא. והנה כמו שיש בגוף האדם זקיפה והשתחויה, כמו כן יש בשכל זקיפה, היינו שהשכל מסתכל למעלה בשורש וכוונת המעשה. והשתחויה, דהיינו שהשכל אינו מסתכל למעלה בכוונה מהמעשה וכאשר כתבנו שאז יכול לבקש על המעשה שיבטל. וזהו הרמז נפילת אפים להסתכל בהמעשה עצמה ובה יכול לבקש לבטל המעשה. וזהו הרמז בגמרא שאני כשר לפני המלך ומסתכל על תכלית וכוונת המעשה (חסר) :

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.